

YÖNETİMDE DİJİTAL ÇAĞIN YENİ YAKITI:

AÇIK VERİ

Doç. Dr. Cenay BABAÖĞLU
Niğde Ömer Halisdemir
Üniversitesi

Açık veri, farklı kaynaklardan elden edilen işlenebilir verilerin herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadan, teknik bilgi sahibi vatandaşlar, araştırmacılar, işletmeler veya kurumlar tarafından kullanıma açılması, paylaşılması ve bu verilerin değere dönüşecek şekilde işlenebilme halidir.

Teknoloji dün olduğu gibi bugün de dünyayı değiştirmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileriyle hızlanan süreç, dijitalleşme başlığı altında bütüncül, yaygın ve derin bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Dijital çağ olarak adlandırılır

bu dönemde, yapay zekâ gibi araçlar motor görevi üstlenirken her bir dijital platformda ve araçla üretilen veri yakıt konumundadır. O nedenle ki yeni çağın petrolü olarak adlandırılan veri, hem ülkeler hem kurumlar için en önemli bi-

Günümüzde veriye dayalı sistemler eliyle günlük hayatımız, idari süreçler, ticari işlemler ya da üretim süreçleri gibi tüm aşamalar sayısallaştırılarak ölçümlenebilir, depolanabilir ve süreçleri iyileştirilebilir duruma gelmiştir.

leşenlerden biri halini almıştır. Yine dijital dönemde ortaya çıkan yeniliklerden birisi ise 'açık veri'dir.

Aslında veri devletler için yeni bir araç değildir. Devlet, meşru bir bilgi toplayıcı olarak üzerinde bulunduğu toprak parçasındaki her bir konuya her bir vatandaşa her bir zerreye dair veri toplamak istemektedir. Hatta istihbarat eliyle yalnızca üzerinde bulunduğu toprak parçasında olanlara ya da olacıklara değil, dünyanın farklı bölgelerine dair veriler eliyle hareket etmek ister. Dolayısıyla politika yapımı ve yönetim süreçleri için verinin gerekliliği devletlerin hatta örgütlü toplumların tarihiyle eşleştirilebilir. Daha önce Yıldız, Babaoğlu ve Şahin (2016) tarafından da vurgulandığı üzere veri-politika ilişkisinin tarihçesini şöyle kurgulamak mümkün olabilir (Tablo 1):

Tablo 1'de de görüldüğü üzere ilk aşama örgütlü toplumların doğuşuyla ortaya çıkarken bu dönemde bilgi ve deneyime dayalı öznel verilerden söz edilebilir. İkinci aşamada Rönesans, Reform ve Aydınlanma Çağı'yla tanımlanan ve bilimsel yaklaşımın gelişmeye başladığı bir döneme tekbül ederken, bu dönemde basit matematik hesaplarına dayanan

temel verilerden söz etmek mümkündür. Üçüncü aşama İkinci Dünya Savaşı sonrası ve sonrasında gelişen ve yaygınlaşan istatistiksel analizler, sayısal yöntemler ve teknikler yoluyla gelişen daha karmaşık ve analitik veriler dönemidir. Dördüncü ve içinde bulunduğumuz aşama ise görsel, sayısal ve işitsel nitelikteki ve pek çok alandan veriyi kapsayan, adına büyük veri dediğimiz geniş veri setlerinin yer aldığı ve bu verileri işleyecek

gelişmiş zekâ uygulamaları olarak yapay zekâ teknolojilerinin geliştirildiği bir dönemi tanımlamaktadır.

Günümüzde veriye dayalı sistemler eliyle günlük hayatımız, idari süreçler, ticari işlemler ya da üretim süreçleri gibi tüm aşamalar sayısallaştırılarak ölçümlenebilir, depolanabilir ve süreçleri iyileştirilebilir duruma gelmiştir. Veri, sayılamayı sayılabilir hale getirerek analog ola-

Tablo 1: Veri Temelli Kamu Politikasında Aşamalar

Aşama	Ne Zaman Başladı?	Veriyle İlişki	Sürüm
İlk Aşama	Örgütlü toplumla beraber	Bilgi ve deneyimin aktarılması, kısıtlı veri	Veri 1.0
İkinci Aşama	Rönesans ve Reform dönemi sonrası devam eden eğilim, Sanayi Devrimi ve Aydınlanma Çağı sonrası	Bilimsel yöntemlerle veri toplanması, basit matematik hesaplarıyla veriye dayalı karar	Veri 2.0
Üçüncü Aşama	II. Dünya Savaşı sonrası ve sonrasında itibaren	Bilimsel yöntem, analitik teknikler, matematik, istatistik, yöneylem analizi gibi yaklaşımlarla veriye dayalı kararların yaygınlaşması	Veri 3.0
Dördüncü Aşama	Büyük verinin icadı, 21. yüzyıl	Büyük veri, açık veri, yapay zekâ, nesnelerin interneti gibi analitik araçlarla anlık veri analizleri ve veri temelli kararlar	Veri 4.0

Kaynak: Babaoğlu (2021: 11).

Açık veriye yönelik veri odaklı, kazanım odaklı, kurumsallaşma odaklı, süreç odaklı, politika odaklı, üretim odaklı ya da kullanıcı odaklı değerlendirmeler yapmak mümkündür.

nı sayısallaştırarak ve ölçümlenmesinin önünü açarak dijitalleşmenin en kıymetli yapıtaşı haline almıştır. Verinin doğru bir şekilde kategori edilmesi, standardize edilmesi ve depolanması, verinin analiz edilmesini mümkün kılmakta ve karar vericilere daha geniş bilgiye erişim imkânları sunmaktadır. İlgili analizler ise tüm süreçlerin optimizasyonunu, iyileştirilmesini ve bütün içerisinde etkinlik ve verimlilik artışını beraberinde getirmektedir. Dijital dönüşüm sayesinde karar vericiler daha önceleri mümkün olmayan büyüklükte verilerle analiz yapabilir, karar alabilir ve uygulama süreçlerini takip edebilir hale gelmiştir. Böylece öngörülebilirlik, eş zamanlı takip ve süreç içerisinde iyileştirme gibi yeni fırsatlar ortaya çıkmıştır.

Açık veri ise; farklı kaynaklardan elde edilen işlenebilir verilerin herhangi bir kısıtlamaya tabi olmadan,

Kamusal veriler paylaşılmasında sivil alan, özel alan ve kamusal alan iş birliğine yönelik altyapılardan faydalanılmaktadır.

teknik bilgi sahibi vatandaşlar, araştırmacılar, işletmeler veya kurumlar tarafından kullanıma açılması, paylaşılması ve bu verilerin değere dönüşecek şekilde işlenebilme halidir. Bu değer kimi zaman toplumsal kimi zaman ekonomik kimi zaman yönetsel olabilir. Ya da farklı kullanıcılar farklı değerler üretmek için açık veriden faydalanabilirler. Açık veri sayesinde farklı işbirlikleri gelişebilirken, kullanılabilir veriler sorunların tanımlanmasında, çözümlerin üretilmesinde, yeni fikirlerin ve inovasyon gelişiminde katkı sağlayabilmektedir. Açık veri, kullanıldığı alanlara göre açık devlet verisi, açık belediye verisi, açık kent verisi, açık işletme verisi ve açık vatandaş verisi gibi başlıklarla sınıflanabilir.

Devletin şeffaf olma ilkesiyle örtüşen bir yaklaşımla açık veri, açık devlet anlayışının da bir uygulaması konumundadır. Bu anlayışta, katılımcı karar verme ve aktörler arası iş birliği temel vurgulardandır. Katılım, güven, yetkilendirme, dâhil olma, müzakere ve memnuniyet gibi kavramlar bu açıdan öne çıkan başlıklardandır. Diğer taraftan kamu yönetimi açısından açıklık, hesap verebilirlik, performans geliştirme, yenilik üretimi, gelişmiş karar verme ve yolsuzlukla mücadele gibi başlıklar öne çıkartılabilir. Genele şamil katkılar düşünüldüğünde ise değer üretimi, iş birliği, yönetim, etkileşim ve demokratik gelişim gibi tartışmalar zikredilebilir (Tai, 2021: 10-11).

Açık veri, sivil alandaki işbirliklerini sağlayan, destekleyen ve yönlendiren bir kavram olarak da tanımlanmaktadır (Deloitte, 2012; Wilson ve Cong, 2021). Açık veriye yönelik veri odaklı, kazanım odaklı, kurumsallaşma odaklı, süreç odaklı, politika odaklı, üretim odaklı ya da kullanıcı odaklı değerlendirmeler yapmak mümkündür. Diğer taraftan farklı aktörlerle birlikte üretim

ve iş birliği teması daha çok öne çıkarılan bir faydadır. Açık veri, kamu ve diğer sektörler arasındaki bilgi asimetrisinde bir dengeleyici rol de üstlenmektedir. Bu ekosistem içerisinde kamu kurumları hem politika belirleyicisi rolü hem de geniş veri setleri sahipliği dolayısıyla birincil aktör konumundadır. Diğer aktörler ise bir yandan veri üreten diğer yandan veri kullanıcısı ve yararlanıcısı olarak rol oynamaktadır (Reggi ve Dawes, 2022). Bu aktörler gözüyle yaklaşıldığında kamu görevlileri açısından bürokratik, teknik personel üzerinden teknolojik ya da vatandaşlar açısından kamu hizmeti ve son olarak özel sektör açısından ekonomik bir bakış sunmak mümkündür (Gonzalez-Zapata ve Heeks, 2020).

Kamunun birincil aktör konumu nedeniyle en çok öne çıkan başlık ağırlıklı açık devlet verisidir. Açık devlet verisi uygulamalarının temelinde bilgi edinme hakkının olduğu iddia edilebilir. Genellikle şeffaflık ve hesap verebilirlikle ilişkili olarak bilginin paylaşılmasını ve devletin vatandaşla iş birliği ve etkileşim sağlamasını hedefleyen bir fikri arka planla dijital teknolojilerin gelişimi bu süreci desteklemiştir. Açık devlet verisi sayesinde sektörler arası işbirlikleri de gelişmekte ve yönetimsel uygulamaların gelişimine olanak sağlanmaktadır. Özellikle açık devlet verisi açısından düşünüldüğünde idari, demokratik ve ekonomik katkılardan söz etmek mümkündür.

İdari katkılar düşünüldüğünde özellikle süreç takipleri, sorun çözme kapasitesinde artış, uygulanabilir politika geliştirme gibi başlıkların öne çıktığı görülmektedir. Aynı şekilde sorun çözümündeki aktörler arası işbirliği ya da fikri zenginlik, diğer taraftan katılımcı çözümlerin uygulanabilirliğe yönelik katkısı, öte yandan ise açık devlete ve et-

kin yönetime yönelik katkılarından söz edilebilir. Demokratik boyut ele alındığında yine vatandaş katılımının öne çıktığı söylenebilir. Ayrıca sivil toplum ve kamusal aktörler arasındaki iş birliklerinin boyutunun genişlemesi ve yayılmasıyla sivil alanda ve vatandaş müdahillliği açısından kapasite artışından söz edilebilir. Diğer taraftan şeffaflık ve hesap verebilirlik başlıklarıyla kamu kaynaklarının etkin kullanımı ve birey haklarının korunması kolaylaşmaktadır. Ekonomik olarak ele alındığında ise verilerin farklı aktörlerce ekonomi sektörü içerisinde değerlendirilmesiyle elde edilen çıktılar önem kazanmaktadır. Bu çıktıların kimi zaman girişimcilik kimi zaman fikri mülkiyet kimi zaman sorun çözümleri başlıklarıyla ekonomik değere dönüştüğü gözlenmektedir.

Bu süreçte açık verinin değer üretmesi ve açık devlet verisinin daha kullanışlı hale gelmesinde yönetsel kapasite, kurumsal yapı ve süreçler, sosyo-ekonomik nitelikler, teknik kapasite ve son olarak sosyo-kültürel yapı gibi niteliklerin artırılması önemlidir. Dolayısıyla açık devlet verisinin değere dönüşümünde bu yönde sürdürülebilir bir liderliğe, etkin insan kaynağı yönetimine, yeterli mali ve teknik kaynaklara, katılımı ve işbirliğini özendirilen uygulamalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sayede bilgi ve iletişim teknolojilerinden beslenen dijital süreçler eliyle verinin oluşturulması, aktarılması ve paylaşılması faydaya dönüşebilecektir. Dolayısıyla veri; yönetim süreçlerini iyileştiren, toplumsal faydayı destekleyen, hizmet kalitesini yükselten bir yakıt olarak idarenin elini güçlendirecektir.

Kamusal veriler paylaşılmasında sivil alan, özel alan ve kamusal alan iş birliğine yönelik altyapılardan faydalanılmaktadır. Bunun için bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı uy-

gulamalar ve açık veri portalları geliştirilmiş, bu platformlarda dijitalleştirilmiş veriler paylaşılarak tüm aktörlerin kullanımına sunulmuştur. Somut açık veri uygulamaları, web ya da mobil platformlar üzerine yer alan portallar yoluyla gerçekleştirilmektedir. Eylül 2024 itibarıyla dünya genelinde, kentleri de kapsayan 599 açık veri portalı mevcuttur (<https://dataportals.org/>). Açık veri portalları; portalda yer alan verinin niceliği, yapısı ve genel özellikleri, veri kalitesi, veri erişebilirliği, veri bulunabilirliği, verinin anlaşılabilirliği, verinin kullanılabilirliği, işbirliği ve katılım ve hizmet kalitesi gibi boyutlarla birbirlerinden farklılık göstermektedir (Lnenicka ve Nikiforova, 2021: 10-13).

Türkiye açısından baktığımızda TÜİK tarafından sunulan ham veri setleri ya da meta veriler akla gelmektedir. Ancak açık veri bundan fazlasını ifade etmektedir. Açık veri çalışmalarına 2011 yılında hız katan Türkiye, uluslararası açık veri işbirliğini esas

alan Open Government Partnership ortaklarından birisi olmuştur. Bu dönem sonrasında yerel düzeyde ya da tematik alanlarda açık veri platformları kurulmaya başlanmıştır. Sağlık ve kadastral verilere dair öncü çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca halihazırda özellikle büyükşehir belediyeleri düzeyinde pek çok platformun kullanıma sunulduğu görülmektedir. Ulusal açık veri platformuna dair de kalkınma planlarında ve strateji ve eylem planlarında hedef eylem başlıkları hazırlanmıştır. Bu alanda teknik, idari, stratejik pek çok etüt çalışması gerçekleştirilmiş durumdadır. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi'nin kurulması sonrasında tek elden yürütülen AçıkVeri Projesinde de somut adımlar atılmakta ve Türkiye Ulusal Açık Veri Platformu için çalışmalar sürdürülmektedir. Dijital çağın yeni yakıtı olan verinin etkin kullanımına olanak sağlayacak bu yönde adımların hızla nihayete ermesinin hem kamusal hem sivil aktörler adına da faydalı olacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

Babaoğlu, Cenay (2021). *Yönetimin Geleceği: Veri Temelli Politika Yapımı*, Ankara, SETA.

Deloitte (2012). *Open Data: Driving Growth, Ingenuity and Innovation*, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/deloitte-analytics/open-data-driving-growth-ingenuity-and-innovation.pdf> Son erişim tarihi: 05 Eylül 2024.

Gonzalez-Zapata, F. ve Heeks, R. (2020). "The Multiple Meanings of Open Government Data: Understanding Different Stakeholders and Their Perspectives", *Government Information Quarterly*, 32, s. 441-452.

Kim, J. H. ve Eom, S.-J. 2019. "The Managerial Dimension of Open Data Success: Focusing on the Open Data Initiatives in Korean

Local Governments", *Sustainability*, Cilt: 11, Sayı: 23, 6758

Reggi, L. ve Dawes, S. S. (2022). "Creating Open Government Data ecosystems: Network relations among governments, user communities, NGOs and the media", *Government Information Quarterly*, 39, 101675.

Tai, Kuang-Ting (2021). "Open Government Research Over a Decade: A Systematic Review", *Government, Information Quarterly*, Cilt: 38, Sayı: 2, s. 1-15

Yıldız, Mete; Babaoğlu, Cenay ve Şahin, Bican (2016). "Kamu Politikasını Türk İdare Tarihi Üzerinden Çalışmak", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 2, s. 133-158.

Wilson, Bev ve Cong, Cong (2021). "Beyond the Supply Side: Use and Impact of Municipal Open Data in the U.S.", *Telematics and Informatics*, Cilt 58, s. 191-26.